

Szemessy Kinga

Beavató színház, beavató kritika

IMPULSTANZ FESZTIVÁL ÉS CRITICAL ENDEAVOUR BÉCSBEN

A Jardin d'Europe ösztöndíjának köszönhetően, a Műhely Alapítvány delegáltjaként tizen-nyolc napot tölthettem a bécsi ImpulsTanz Nemzetközi Táncfesztiválon, illetve az ahhoz kapcsolódó, fiatal (tánc)kritikusok olvasztótégelyéül szervezett műhely-szemináriumon, a Critical Endeavour elnevezésű programsorozat ötödik – remélhetőleg nem záró – epizódján. Ez számokban tizenegy résztvevőt, egy mentort, öt meghívott szakértőt, kilencven közös munkaórát, átlagban tizenöt megtekintett előadást és rózsaszín kerék-párjainkon kétszázhetven ide-oda cikázó kilométert jelent – e számokon túl pedig az alábbi 8189 karakter beszél.

A kurzus célja és tanulsága egy általános újradefiniálási igényből fakadt: loholás egy válasz után, vajon mennyi és egyáltalán mi a *kortárs* és a *tánc* a kortárs táncban, nem kevésbé pedig mi a ma kritikusának szerepe és felelőssége. Mutatkozik változás? Merre tendál? Mi a sikk, a *mainstream*? Minden az összemosódás, a kérdőjelek felé tart; a diverzitás integet, a közösségi (vélemény)alkotás pedig visszainteget neki. Lenne a kortárs művészetnek egy (stílusában) kortárs része?

Csoportvezetőnk, Franz Anton Cramer szerint „a kortárs tánc ott kezdődik, amikor megszűnik tánc lenni”. A (tánc)technikai tudás felmutatása helyett valóban a verbális mozzanatok, a neon és a multimédia felé fordulás a jellemző. Ahogy látom, az egyik út ez, az előadó-művészeti eszköztár torkos habzsolása, a másik pedig a lebontás, a minimállal való kísérletezés. Ugyanakkor mindkét típusra igaz, hogy elfogynak a (tánc, színház, báb stb.) címkéik, s maradnak egyszerűen „előadások”. A műfajok közt éles határt húzni már-már kudarcgyanús próbálkozás; az ImpulsTanz produkciós palettája mindezt hűen tükrözte, gondolván itt akár a „nem mai csirke” Rosasra vagy akár a zsenge, de sok potenciált dédelgető An Kallerre.

Jogos tehát az analógia, ami a kritikust a pásztorhoz hasonlítja ebben a zúrzavarban; a görög „kriszisz” jelentései közül az „elválasztás” kerül az „ítélkezés” elé. Érdekes jelenség, hogy ezzel a tradícióbontással a hallgatók és az óraadók zöme ugyan egyetértett, vele azonosulni mégsem kívánt. Amerikában az olyan kez-

deményezésekből, mint a philadelphiai táncéltre koncentráló thINKingdance és az austini University of Texas PPP (Performance as Public Practice) projektje, kinőtt a „kollegiális kritika” fogalma. A táncosképzettséggel és baráti körrel rendelkező írókat nem „téglának” tartják, hanem különleges becsben. Idei egyik tutorunk, a *The New York Times* írója, Claudia La Rocco az általa alapított P-Club portál nyomán hirdette, hogy a kritikaírás nem tézisekbe merevedett, biztos önvédelmi érvrendszerrel átszőtt textus, hanem akár vers, festmény, „mondolat” is lehet. Másik tanárunk, a belga származású Pieter T'Jonck vélekedése – miszerint a saját referenciáink, a legélenjáróbb kompetenciánk nyomán fabrikáljuk az elemzésünket – ezzel rokonságban van, holott Pieter elsősorban tudományos, filozófiai, mély kanti és heideggeri gyökekre utalt. A csoport egyetértett abban, hogy a kritika eszköz a diskurzusteremtésre; ahogy a művészeti produktumok újra felfedeztetik velünk a világot, úgy a kritika újra felfedeztetheti az előadást, ám az erre irányuló taktika kettéválik (akár az előadások). Míg az európai egy akadémikus, az írók olvasottságáról tanúskodó, revelációkban fogalmazó hullám, addig az egyesült államokbeli a naiv, – Szókratészhoz hasonló módon – kérdező, kollaboratív attitűd felé tart. Tudomány- és zsurnálkritika kontra esszéista – fókuszban az „írni valakinek”, illetve az „írni valamiről”.

A lezáratlanság, a precíz *gondolatokat közlő* szerkesztés helyett csak a *gondolatindító*, gyakran random dramaturgia nem kevés előadásnak volt jellemvonása az ImpulsTanzon. A mostani fesztivál programját – némi átfedéssel – a CPA-re (Choreographic Platform Austria), a késő esti, nyíltan határsértő [WildWalk] produkciókra, a már kánonba került nagy elődökre (Jan Fabre, Rosas, Ultima Vez, Manuel Legris stb.), a fiatal koreográfusokat bemutató [8:tension]-re, illetve azon belül a Prix Jardin d'Europe-díjra jelölt munkákra lehetett tördelni. A klasszikus történetmesélés kihalófélben lévő vonalvezetésnek mutatkozott, sőt darabok helyett alkalmasint a kutatási stádiumok ad hoc színpadra tétele dívott. Természetesen nem vagyok megrögzött manifesztumdrucker, nem a munkastádium bemutatását ellenzem, hanem az értük kért borsos jegyárakat, illetve az olyan ártó, instant teátrális

Jelenet a táncműhelyből

Domenico Grustino felvétele

élményt nyújtó, klisészerű cselezéseket, mint az *Insignificant Others* jelentéktelen fa-papír-bádog díszlete, avagy Saskia Hölbling *body in metal structure* tanulmányának sejtelmes fényezése és „tiszteséges előadásnyi” időre, hatvan percre nyújtása. Ugyanakkor a legtöbb előadásnak érdeme a magas szintű előadói jelenlét, a közönséggel folytatott, gyakran direkt, mégis pőre, manírintes kommunikáció – ami itthon, mondjuk, a Hodworks tagjainak védjegye. Ennek a sornak az elején Bécsben ott állt Antonija Livingstone az *Insignificant Others*-ből, Rob Fordeyn és Stephen Thompson az *Antigone Sr.*-ből, a *booty Looting* Dymitry Szypurája, a hirtelen szerveződő Franz West-émlék-esten púderszólójával szereplő Doris Uhlich és a manipulátor ördög, Ivo Dimchev. Gyakran az ő testi virtuozitásuknak, improvizatív csúcsképeiknek felmutatásával indultak az előadások – így Trajal Harrelé is és a *P Project* is –, ám közvetlenül utána azt eldobva, megtagadva például nyegle monológokba, vállalt amatőrködésbe csaptak át. A szemünk láttára ártatlanul ismerkedtek a nekik kényelmetlen, szokatlan kifejezési formákkal – persze kérdés, valóban lehet-e első találkozásról beszélni egy komponált műsornál.

A női koreográfusok száma ugyan kevesebb volt a férfiakénál, de a ragaszkodás a leosztott nemi szerepekhez korántsem társult az alkotói tematikákhoz: androgunitás, mohikán frizurás férfiak magassarkúban, temérdek „LGBT-thing” (Lesbian-Bisexual-Gay-Transsexual) – például az eddig nem (és modorossága miatt ezentúl sem szívesen) emlegetett Thomas Hauert és Scott Heron-féle a *Like me more like me* esetében hangsúlyosan is. Mintha tudatos didaktikával nevelték volna a nézőket: attól még, hogy az előadás tele van furcsaságokkal, nem feltétlenül szól a furcsaságról. A másik szembetűnően visszatérő kérdéskör a múlt, illetve annak megőrzése, befolyásolása volt.

A Wim Vandekeybus rendezte *booty Looting* a fotózással mint a pillanatot befagyasztó mechanikával, a vizuális és testi emlékezet konfliktusával operált, míg Benoît Lachambre *Snakeskinse* egy „amíg mindenki ki nem megy, a tapsrend tart” zárlattal küzdött a konzerválás, a befejezhetőség ellen. Ugyanez a tárgy Cecilia Bengolea és François Chaignaud *Danses Libres* című Malkovsky-rekonstrukciójában, illetve Fabian Barbánál, aki az *A personal yet collective history* szólósorozatban másoktól kölcsönzött youtube-táncvideók nyomán rajzolta a saját curriculum vitae-jét. Az érdekesség az, hogy mindezzel párhuzamosan tizenegy fiatal és kevésbé fiatal, pályakezdő és már befutott róka a Museumquartier egyik irodájában azon morfondírozott, vajon a kritikusok tényleg csak a történelem piszkosítói, vajon a jövőnek dolgoznak-e...

A Critical Endeavourhoz hasonló volumenű kezdeményezésnek a haszna egyvalamiben mérhető: sikeres, ha a résztvevők nem ugyanazt viszik haza, mint amivel érkeztek. Számomra méretes profit annak a törekvésnek a felismerése, amely a művészetről a tömegek áhítataként gondolkodik, és a nézők – ilyen jellegű – színházba visszazoktatásán iparkodik. Egy közegbe, eseménybe, nemes ünnepbe, amelynek inkább részesei, mintsem a sötét sorokban rejtő kukkolói lehetnek. Nos, az idej ImpulsTanz számomra hitet adott – hitet ebben a misszióban, és úgy hiszem, ahogy a beavatott színházak moderátorai „használati utasítást” nyújtanak a kortárs tánc- és színházművészethez, úgy mi, kritikusok is fórumot teremthetünk egy „beavatott kritikának”. Terep volt erre első heti nyilvános megmutatkozásunk, a Salon Critique kerekasztal-beszélgetés, a most is aktív blogunk (www.jardindeurope.eu/ce12), de hála venezuelai oktatónk, az internetguru Marlon Barrios Solano tanácsainak, ez már a twitter vagy a QR-kódok mentén sem elképzelhetetlen.